

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

พระมหากษัตริย์กับการจรรโลงประชาธิปไตย

จัดทำโดย ดร.ดิศธร วัชโรทัย
รหัส 590408

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 4
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

บทคัดย่อ

แม้ว่าการปกครองในต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์จะเป็นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่พระราชกรณียกิจหลายประการของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เช่น การเลิกทาส การสนับสนุนการศึกษาและการปฏิรูปการปกครองนั้น ถือได้ว่าเป็น หลักการพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของ การปกครองในระบอบประชาธิปไตย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างเมืองจำลองดุสิตธานี ให้เป็นศูนย์เรียนรู้ประชาธิปไตย เพื่อจะได้ทดลองฝึกฝนการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

และในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตั้งพระราชปณิธานที่จะสถาปนาการปกครองแบบประชาธิปไตยสืบตามเจตนารมณ์ ต่อจากพระบิดา โดยการตั้งสภาองคมนตรีเป็นที่ฝึกการประชุมแบบรัฐสภาและเตรียมการที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ประชาชน แต่ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย โดย “คณะราษฎร” ได้ร้องขอให้พระองค์พระราชทานรัฐธรรมนูญและขอให้ทรงอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญนับแต่นั้นมา

จวบจนปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ได้แสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพของพระมหากษัตริย์นักพัฒนาประชาธิปไตยที่มุ่งก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่มหาชนชาวสยาม ผ่านโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งเหมาะสมและสอดคล้องกับ บริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศไทยในภาวะปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง

คำสำคัญ ประชาธิปไตย พระมหากษัตริย์

พระมหากษัตริย์กับการจรรโลงประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย : นิยามและความหมาย

คำว่า ประชาธิปไตย ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Democracy” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำภาษากรีก 2 คำ คือ Demos มาจากคำว่า “people” หรือ “ประชาชน” และ Kratein มาจากคำว่า “To Rule” หรือ “ปกครอง” เมื่อรวมกันมีความหมายว่า การปกครองโดยประชาชน (Rule by people) หรือ ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครอง รวมทั้งหมายถึง การที่พลเมืองมีสิทธิเสรีภาพในด้านต่าง ๆ เช่น มีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การชุมนุม การประกอบอาชีพ การนับถือศาสนา นอกจากนี้ประชาธิปไตยยังเกี่ยวข้องกับหน้าที่ความรับผิดชอบ ระเบียบวินัย ที่จำกัดขอบเขตภายใต้กฎหมาย แต่ก็มีนัก คิดและนัก รัฐศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงหลายท่าน ให้นิยามของประชาธิปไตยที่มีความหมายกว้างขวางออกไป ดังนี้

C.E.Merriam แสดงทัศนะว่า “ประชาธิปไตยเป็นทั้งแนวคิดและการปฏิบัติที่มุ่งไปสู่ความผาสุกของประชาชน โดยมีเจตจำนงร่วมกันของประชาชนเป็นเครื่องนำทาง”¹

H.J.Laski กล่าวว่า “เนื้อแท้ของประชาธิปไตยคือ ความปรารถนาของมนุษย์ที่จะยอมรับนับถือและรักษาไว้ซึ่งความสำคัญของตนเอง รวมถึงความเสมอภาคระหว่างบุคคลในทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง”²

Etzioni-Halvey ให้ความหมายของประชาธิปไตยว่า เป็นระบบการปกครองที่มีอำนาจในการปกครองของรัฐบาลมาจากการยินยอมของประชาชนส่วนใหญ่ การยินยอมนี้แสดงออกโดยการดำเนินการให้ประชาชนได้รับและใช้อำนาจโดยสม่ำเสมอ เสรี มีการเลือกตั้ง ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการเลือกตั้ง³

ราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” หมายถึง ระบอบการปกครองที่ถือว่าประชาชนเป็นใหญ่ หรือระบอบการปกครองที่ถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่⁴

พุทธทาสภิกขุ กล่าวว่า “ประชาธิปไตย ประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่ ไม่ใช่ประชาชนเป็นใหญ่ ประชาชนเป็นใหญ่นั้นมันไม่แน่ ประชาชนบ้าบอก็ได้ ประชาชนเห็นแก่ตัวก็ได้ โดยประชาชนของประชาชน เพื่อประชาชน ถ้าประชาชนเห็นแก่ตัวแล้วฉิบหายหมด”

บรรพต วีระสัย สุรพล ราชทัณฑ์ และบวร ประพตติ ได้รวบรวมคำนิยามของคำว่า ประชาธิปไตยไว้ 7 ประการ ดังนี้

1. การปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน
2. การปกครองซึ่งรัฐมีอำนาจจำกัด
3. การปกครองโดยเสียงของคนส่วนมาก โดยไม่ลืมนิติของคนที่ส่วนน้อยหรือคนที่มีความเสียงข้างน้อยในสังคม
4. การปกครองโดยหลักนิติธรรม
5. การปกครองที่ถือเสียงประชาชนเป็นเสียงสวรรค์
6. การปกครองที่เน้นในเรื่องความเสมอภาค โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนเป็นผู้นำโดยเท่าเทียมกัน
7. การปกครองที่เจริญรอยตามพุทธภาษิตที่ว่า “ปชาสขัมหตตม” (ประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ต้องคำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสูงสุด)⁶

พระธรรมปิฎก นิยามประชาธิปไตยว่า ถ้ากล่าวถึงความหมาย มีวิธีพูดง่าย ๆ อย่างหนึ่งคือ ยกเอาวาทะของประธานาธิบดี ลินคอล์น มาอ้าง เพราะคนชอบและรู้จักกันมาก “ประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน” วาทะนี้คนจำได้แม่น คนมักมองความหมายในแง่ของความตื่นเต็นว่า ตนเองจะได้สิทธิ ได้อำนาจ หรือได้ความเป็นใหญ่ในการที่จะได้เป็นผู้ปกครอง แต่อีกแง่หนึ่งที่ไม่ค่อยได้มองคือ “ความรับผิดชอบ” เป็นการเตือนให้รู้สึกตัวด้วยว่าคุณภาพประชาธิปไตยอยู่ที่คุณภาพของประชาชน ถ้าประชาชนมีคุณภาพดี ประชาธิปไตยก็ดีด้วย ถ้าประชาชนมีคุณภาพต่ำ ประชาธิปไตยก็จะมีคุณภาพเลวลงด้วย⁷

จรรยา สุภาพ ให้ความหมายประชาธิปไตยไว้ว่า คำว่าประชาธิปไตย มีต้นกำเนิดจากภาษากรีก ดูเหมือนชาวกรีกจะเป็นพวกแรกที่ใช้คำนี้ ความหมายดั้งเดิมของประชาธิปไตย ที่รู้จักกันในหมู่ชาวกรีกโบราณเมื่อประมาณ 2,000 กว่าปี หมายถึงการปกครองโดยหมู่ชนหรือประชาชน การปกครองแบบนี้ตรงกับคำภาษาอังกฤษ คือ democracy ซึ่งมีรากศัพท์เดิมจาก demos ซึ่งแปลว่าประชาชน

สำหรับภาษาไทย คำว่า “ประชาธิปไตย” อาจแยกได้เป็น 2 คำ คือ ประชา ซึ่งหมายถึงประชาชน และคำว่าธิปไตย ซึ่งแปลว่าอำนาจสูงสุดของแผ่นดิน เมื่อรวมกันขึ้นจึงหมายถึงการปกครองที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชนหรือมาจากประชาชน ประชาธิปไตยจึงมีความหมาย ทั้งในรูปแบบและหลักของการปกครอง รวมตลอดถึงการดำรงชีวิตร่วมกันของมนุษย์ ในแง่ของการปกครองนั้น มุ่งถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการที่จะเข้าร่วมกำหนดนโยบายต่าง ๆ อันเกี่ยวกับประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม ส่วนในแง่ของการดำเนินชีวิตนั้น หมายถึงการยอมรับเสรีภาพ ความสำคัญและประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยมีเหตุผลเป็นเครื่องนำทาง เพื่อความผาสุกร่วมกัน

ความหมายของประชาธิปไตยที่ใช้กันในภายหลังนั้น อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ความหมายแคบกับความหมายกว้าง

ความหมายแคบ หมายถึง การที่ประชาชนมีอำนาจปกครองตนเอง ส่วนในความหมายที่กว้าง ประชาธิปไตยเป็นวิถีชีวิตแบบหนึ่งซึ่งมีแบบแผนแห่งพฤติกรรม ในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม⁸

ประชาธิปไตยมีความหมายทั้งในฐานะที่เป็นระบอบการเมืองหรือการปกครอง ในฐานะที่เป็นแนวคิดในเชิงอุดมคติและปรัชญาในการดำเนินชีวิตร่วมกันของมนุษย์และประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต

ระบอบประชาธิปไตย หรือ การปกครองของประชาชน อาจแบ่งออกเป็น

1. **ประชาธิปไตยโดยตรง** ประชาชนมาประชุมกัน อภิปรายและลงคะแนนกันในเรื่องสำคัญ เช่น การประชุมเรื่องงบประมาณ กฎหมาย ในระดับท้องถิ่น หรือการลงประชามติในระดับประเทศ เช่น การจะรับหรือไม่รับร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่
2. **ประชาธิปไตยโดยระบบผู้แทน** เนื่องจากประเทศส่วนใหญ่มีประชาชนมาก มีความซับซ้อน ต้องแบ่งงานกันทำ จึงมักใช้วิธีเลือกผู้แทนขึ้นไปเป็นฝ่ายบริหารและฝ่ายออกกฎหมาย
3. **ประชาธิปไตยแบบประชาชนมีส่วนร่วม** การผสมผสานทั้ง 2 แบบแรก รวมทั้งการให้ประชาชนมีการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น มีองค์กรอิสระที่รักษาผลประโยชน์ฝ่ายประชาชน มีสื่อมวลชนและองค์การฝ่ายประชาชนที่เข้มแข็ง ภาคประชาชนหรือภาคสังคมพลเมืองมีบทบาทในการตัดสินใจเรื่องการบริหารประเทศค่อนข้างมาก

หลักการสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ตั้งอยู่บนรากฐานสำคัญ 5 ประการ คือ

1. **หลักการอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน** ประชาชนแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของโดยใช้ อำนาจที่มีตามกระบวนการเลือกตั้งอย่างอิสระและทั่วถึง ในการให้ได้มาซึ่งตัวผู้ปกครองและผู้แทน ของตน รวมทั้งประชาชนมีอำนาจในการคัดค้านและถอดถอนผู้ปกครองและผู้แทนที่ประชาชนเห็นว่า มิได้บริหารประเทศในทางที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม เช่น มีพฤติกรรมร่ำรวยผิดปกติ
2. **หลักเสรีภาพ** ประชาชนทุกคนมีความสามารถในการกระทำหรืองดเว้นการกระทำอย่าง ใดอย่างหนึ่งตามที่บุคคลต้องการ ตราบเท่าที่การกระทำของเขานั้น ไม่ไปละเมิดสิทธิเสรีภาพ ของบุคคลอื่น หรือละเมิดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและความมั่นคงของประเทศชาติ

3. **หลักความเสมอภาค** การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากรและคุณค่าต่าง ๆ ของสังคมที่มีอยู่จำกัดอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่ถูกกีดกันด้วยสาเหตุแห่งความแตกต่างทางชั้นวรรณะทางสังคม ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือด้วยสาเหตุอื่น
4. **หลักการปกครองโดยกฎหมายหรือหลักนิติธรรม** การให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนทั้งในเรื่องสิทธิเสรีภาพในทรัพย์สิน การแสดงออก การดำรงชีพ ฯลฯ อย่างเสมอหน้ากัน โดยผู้ปกครองไม่สามารถใช้อำนาจใด ๆ ลิดรอนเพิกถอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ และไม่สามารถใช้อิทธิพลเหนือกฎหมาย หรือเหนือกว่าประชาชนคนอื่น ๆ ได้
5. **หลักการเสียงข้างมาก (Majority rule) ควบคู่ไปกับการเคารพในสิทธิของเสียงข้างน้อย (Minority Rights)** การตัดสินใจใด ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนหมู่มาก ไม่ว่าจะเป็น การเลือกตั้งผู้แทนของประชาชนเข้าสู่ระบบการเมือง การตัดสินใจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายตุลาการ ย่อมต้องถือเอาเสียงข้างมากที่มีต่อเรื่องนั้น ๆ เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจทางเลือก โดยถือว่าเสียงข้างมากเป็นตัวแทนที่สะท้อนความต้องการ/ข้อเรียกร้องของประชาชนหมู่มาก หลักการนี้ต้องควบคู่ไปกับการ **เคารพและคุ้มครองสิทธิเสียงข้างน้อยด้วย** ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นหลักประกันว่า ฝ่ายเสียงข้างมากจะไม่ใช้วิธีการพวกมากลากไปตามผลประโยชน์ ความเห็น หรือกระแสความนิยมของพวกเขาอย่างสุดโต่ง แต่ต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์ของประชาชนทั้งหมด เพื่อสร้างสังคมที่ประชาชนเสียงข้างน้อย รวมทั้งชนกลุ่มน้อย ผู้ด้อยโอกาสต่าง ๆ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยไม่มีการเอาเปรียบกันและสร้างความขัดแย้งในสังคมมากเกินไป ระบอบประชาธิปไตย นอกจากจะเป็นระบอบการเมืองแล้ว ยังเป็นระบอบเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรมด้วย ดังนั้นจึงไม่ใช่อยู่ที่รัฐธรรมนูญ กฎหมาย การเลือกตั้ง และการต่อรองทางการเมืองเท่านั้น หากอยู่ที่สมาชิกในสังคมจะต้องช่วยกันหล่อหลอม สร้างค่านิยม วิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตย มาตั้งแต่ในครอบครัว โรงเรียน ที่ทำงาน ชุมชน เพื่อจะนำไปสู่การปกป้องระบอบประชาธิปไตย ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม⁹

สรุป

ประชาธิปไตยในความหมายเชิงปรัชญา อุดมการณ์ แนวคิดทางการเมือง วิถีชีวิตที่มีรูปแบบการปกครองโดยมีประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ อธิปไตย เป็นผู้เลือกรัฐบาลเข้ามาบริหารประเทศ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน รัฐบาลที่ปกครองในระบบประชาธิปไตย ถือว่าอำนาจเป็นของปวงชนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในการปกครองประเทศ โดยอาศัยหลักเสียงข้างมากในการจัดตั้งรัฐบาล ซึ่งมีภาระหน้าที่ในการรับผิดชอบต่อประชาชน โดยให้สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคแก่ประชาชนโดยยึดหลักนิติธรรม แต่การปกครองระบอบนี้อาจจะล้มเหลว หากเสียงข้างมากมาจากประชาชนที่ขาดความพร้อมทางการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงการมีผู้นำที่ขาดคุณธรรมและจริยธรรมทางการเมือง ไม่ยึดหลักการแห่งประโยชน์สุขของประชาชนและประเทศชาติ

อันที่จริงหลักการเสียงข้างมากที่มากจากการเลือกตั้งในระบบประชาธิปไตย เป็นเพียงแค่หลักการพื้นฐานประการหนึ่งเท่านั้น การปกครองในระบบประชาธิปไตยที่ถูกที่ควร จะต้องประกอบด้วยหลักการอื่น ๆ เช่น ประชาชนต้องได้รับสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค มีสิทธิในการตรวจสอบและควบคุมการบริหารงานของภาครัฐ มีสิทธิในการรับรู้ข่าวสาร จึงจะเป็นการปกครองในระบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

พระมหากษัตริย์กับการจรรโลงประชาธิปไตย

พลันที่ประเทศมหาอำนาจตะวันตก ได้แก่ ฝรั่งเศส ยัลลัทธิล่าอาณานิคมเข้ามาในแถบประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ล่วงเข้าสมัยรัชกาลที่ 5 ด้วยพระปรีชาสามารถที่ทรงศึกษาอารยธรรมตะวันตก ทรงปกป้องเอกราชอธิปไตยของประเทศสยามจนสุดพระกำลัง ทรงวางรากฐานให้บ้านเมือง พัฒนาไปสู่ความรุ่งเรืองทันสมัย ระบบประชาธิปไตยได้เริ่มต้นขึ้นอย่างเป็นทางการในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปูพื้นฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างค่อยเป็นค่อยไป เช่น ทรงโปรดเกล้าฯ ตั้งสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน (Council of State) และสภาที่ปรึกษาในพระองค์ (Privy Council) เพื่อถวาคำปรึกษาและความคิดเห็นต่าง ๆ เกี่ยวกับการปกครองในปี พ.ศ. 2417 จนนำไปสู่การปฏิรูประบอบราชการครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2435 ทรงออกพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ พ.ศ. 2440 สารระสำคัญที่เป็นการวางรากฐานประชาธิปไตย ก็คือ การเลือกกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และทรงโปรดให้มีการเลิกทาส ซึ่งนับเป็นหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กระแสความต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองเริ่มมีมากขึ้น จนเกิดเหตุการณ์กบฏ รศ.130 ตลอดระยะเวลาที่ทรงครองราชย์ ทรงตระหนักว่า พสกนิกรชาวสยามในเวลานั้นยังขาดความรู้ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่พลเมือง อันเป็นรากฐานสำคัญในระบอบประชาธิปไตย จึงมีพระราชดำรัสให้กระทรวงศึกษาธิการ ประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 ทรงก่อตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทย โปรดเกล้าฯ ให้มีการใช้นามสกุลเป็นครั้งแรก ทรงสร้างสำนึกร่วมในชาตินิยม และได้พระราชทานธงชาติ ซึ่งยังคงใช้กันมาจนถึงทุกวันนี้ ทรงสร้างเมืองจำลองดุสิตธานีในปี พ.ศ. 2461 เพื่อใช้ทดลองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพื่อฝึกฝนให้ข้าราชการได้ทำความรู้จักและเข้าใจการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างประเทศตะวันตกในวันข้างหน้า และทรงตั้งพระราชหฤทัยที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญในโอกาสสมควร เมื่อประชาชนพร้อมและมีการศึกษาดีแล้ว

เมืองจำลองดุสิตธานี ศูนย์การเรียนรู้ประชาธิปไตยแห่งแรก

“ดุสิตธานี” เป็นชื่อของเมืองจำลองแห่งประชาธิปไตย ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้เพื่อเรียนรู้และวางรากฐานระบอบประชาธิปไตยอย่างประเทศตะวันตก เพื่อว่าข้าราชการและพสกนิกรจะได้ฝึกฝนทำความเข้าใจ และนำความรู้และการปกครองแบบประชาธิปไตยไปใช้ในโลกข้างหน้า ความสนพระราชหฤทัยในเรื่องการปกครองแบบประชาธิปไตยของพระองค์มีมานาน คงเป็นเพราะได้ทรงศึกษาในประเทศอังกฤษซึ่งเป็นต้นแบบของการปกครองในระบอบนี้ แม้ว่าปัจจุบันนี้จะคงเหลือเพียงอาคารจำลองไม่กี่หลังที่หอวชิราวุธานุสรณ์ แต่ก็สะท้อนให้เห็นถึงความ

พยายามสร้างวิถีประชาธิปไตยตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475

ดุสิตธานี เป็นเมืองจำลองเล็กๆ สร้างขึ้นในพระราชวังดุสิต มีเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ครึ่ง มีลักษณะเกือบจะเป็นรูปสี่เหลี่ยม ทางด้านใต้ติดพระที่นั่งอุดร ทางด้านเหนือติดอ่างหยก เฉพาะบ้านทั้งหมดมีจำนวนประมาณสามร้อยกว่าหลัง ถ้านับตัวอาคารด้วยก็ประมาณ 1,000 หลัง ประกอบด้วย ปราสาทราชวัง วัด สถานที่ราชการ โรงทหาร โรงเรียน โรงพยาบาล ตลาด ร้านค้า ธนาคาร โรงละคร โรงภาพยนตร์ สโมสร บริษัท สำนักงาน ที่ขาดไปคือมหาวิทยาลัย ปิมน้ำมัน และสถานโบว์ลิ่ง เท่านั้น อาคารเหล่านี้มีขนาดย่อส่วนเท่ากับ หนึ่งในยี่สิบส่วนของขนาดจริง คือมีขนาดโตกว่าศาลพระภูมิเพียงเล็กน้อย สร้างขึ้นด้วยฝีมือประณีต ทาสีและฉลุลูกกลวดลายอย่างวิจิตร มีไฟฟ้าติดสว่างทุกบ้าน มีถนนเชื่อมเหมือนของจริง ปลูกต้นไม้เล็ก ๆ รมรื่นทั้งสองข้างทาง ผู้ที่ปลูกบ้านอยู่ในดุสิตธานี เรียกว่า ทวยนาคร ของดุสิตธานี เป็นบรรดามหาดเล็กรับใช้ใกล้ชิด ซึ่งมีทั้งที่เป็น เชื้อพระวงศ์ ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าเป็นอย่างสูง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ชื่อว่า ท่านราม ณ กรุงเทพ มีอาชีพเป็นทนายความ

การปลูกบ้านในดุสิตธานีนั้น ผู้ปลูกจะต้องยื่นเรื่องราวขอซื้อที่ดินสำหรับแต่ละหลังซึ่งมีขนาดประมาณ 1 ตารางเมตร เมื่อได้รับพระบรมราชานุญาตแล้วจึงจะดำเนินการได้ และเนื่องจากบ้านแต่ละหลังมีราคาแพง จึงมีห้องแถวให้เช่าสำหรับผู้ไม่มีเงินสร้าง ซึ่งเจ้าของบ้านทุกคนจะต้องคอยดูแลบ้านของตนให้สะอาดเรียบร้อย มีการบริการด้านสาธารณสุขโรค มีพนักงานชาวที่คอยดูแลตรวจตรา

เจ้าของบ้านจะต้องเสียค่าน้ำ ค่าไฟ ซึ่งผู้เก็บเงินเป็นเสมียนของท่านราม เงินที่เก็บได้จะนำมาใช้ในการบำรุงดุสิตธานี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างสะพาน ถนนหนทาง เงินที่เหลือส่งไปบำรุงราชนาวิ และสร้างเรือรบพระร่วง

ดุสิตธานีมีพรรคการเมืองสองพรรค คือ พรรคแพรรแถบสีน้ำเงินและพรรคแพรรแถบสีแดง การเลือกตั้งดำเนินการตามธรรมเนียมลักษณะการปกครองคณะนคราภิบาล (ดุสิตธานี) พ.ศ. 2461 ซึ่งมี 51 มาตรา และมีการแก้ไขเพิ่มเติม 2 ครั้ง วิธีการสำคัญที่ทรงกระทำคือ การปูพื้นฐานทางการเมืองให้แก่ประชาชน โดยผ่านกระบวนการของการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล ซึ่งเป็นการบริหารแบบประชาธิปไตยที่ กระจายอำนาจ ให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้น รู้จักการปกครองตนเอง สมมติให้ดุสิตธานีมีฐานะเป็นมณฑลหนึ่งในราชอาณาจักรสยามชื่อว่า มณฑลดุสิต มีหม่อมเจ้าปราณีเนาวบุตร ทรงดำรงตำแหน่งสมุหเทศาภิบาล ทำหน้าที่ว่าราชการมณฑล ซึ่งอาจเทียบได้กับตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดในปัจจุบัน เป็นหัวหน้าดำเนินการปกครองโดยทั่วไป และเลือกเชษฐบุรุษ สำหรับทุก ๆ อำเภอ มีการเลือกตั้งและเสียภาษีอากรทุกเดือน เพราะทรงกำหนดให้ในเวลา 1 เดือนในดุสิตธานีเท่ากับ 1 ปี จัดการด้านสุขาภิบาลและการป้องกันโรคภัย จัดการเก็บภาษีที่ดิน สนับสนุนให้

มีการออกหนังสือพิมพ์ สนับสนุนการตั้งพรรคการเมือง จัดตั้งธนาคาร เรียกว่า ดุสิตธนาคาร ขึ้น หนังสือพิมพ์ที่ออกในดุสิตธานีมีอยู่ 3 ฉบับคือ ดุสิตสมัย เป็นหนังสือพิมพ์รายวัน ดุสิตสักขี เป็นหนังสือพิมพ์รายวัน (ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นดุสิตรีคอร์เดอร์) และดุสิตสมิต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจัดทำเป็นหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ออกทุกวันเสาร์

เมื่อพิจารณาหลักและรูปแบบในการปกครองของดุสิตธานีแล้ว จะเห็นว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างสถาบันและองค์กรทางการเมืองตามรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยทุกประการ เพื่อให้ประชาชนได้รู้จัก ได้ฝึกหัด ได้เกิดความคุ้นเคยและมีความรู้ความเข้าใจในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

แม้ว่าประเทศไทยจะมีการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยและประกาศใช้รัฐธรรมนูญมาแล้วหลายฉบับ แต่ประชาธิปไตยของไทยยังไม่ถึงไหน ขาดความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร มีการปฏิวัติรัฐประหารยึดอำนาจรัฐบาล และล้มล้างรัฐธรรมนูญอยู่บ่อยครั้ง วิถีทางประชาธิปไตยในรูปแบบเดิมที่เต็มไปด้วยคอร์รัปชัน เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องเหนือกว่าประโยชน์ส่วนรวม ทำให้เกิดความขัดแย้งและบั่นทอนความเจริญของประเทศชาติ การเร่งสร้างความอยู่ดีกินดีและการเสริมสร้างองค์ความรู้ประชาธิปไตย และผลักดัน ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และมีทัศนคติที่ดีต่อการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้ง การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเต็มใจ จึงเป็นหน้าที่ของทุกภาคส่วนในสังคมที่จะต้องร่วมกันผลักดันให้เกิดขึ้นจริงในสังคม การย้อนกลับไปมองเมือง จำลอง ดุสิตธานีในอดีต จึงเป็นเสมือนกระจกเงาสະທ້ອນให้เห็นถึงพระราชเจตนาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงตั้งพระราชหฤทัยที่จะสร้างประชาธิปไตยไว้เป็นบรรทัดฐานของประเทศในวันข้างหน้า ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ทรงต้องการจะให้เป็นที่ไปนั้นจะต้องมีธรรมาธิปไตยควบคู่ไปด้วย

พระบิดาแห่งระบอบประชาธิปไตย

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทรงมีพระราชปณิธานและพระบรมราโชบายที่จะปรับปรุงและสถาปนารูปแบบการปกครองเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง ทรงทดลองนำรูปแบบการปกครองแบบเทศบาล เพื่อเป็นการฝึกหัดให้ประชาชนได้เรียนรู้การปกครองตนเอง อันเป็นการ วางราก ฐานไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตยในอนาคต ทรงโปรดให้สถาปนาคณะอภิรัฐมนตรีขึ้น เพื่อเป็นที่ปรึกษาในการบริหารราชการแผ่นดิน แทนการตัดสินใจของพระราชาผู้เดียว ทรงฟื้นฟูการประชุมเสนาบดีให้มีความสำคัญ และทรงแนะนำให้รู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ ร่วมกันพิจารณาและรับผิดชอบร่วมกัน

ทรงแก้ไขกฎหมายของคมนตรีด้วยการออกพระราชบัญญัติองคมนตรี พ.ศ. 2470 ให้สภาองคมนตรีมีอำนาจหน้าที่ในการให้คำปรึกษาในการร่างกฎหมาย โดยมีพระราชดำริให้สภาองคมนตรีเป็นที่ฝึกการประชุมแบบรัฐสภา และเมื่อทุกอย่างพร้อมทรงเตรียมพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชน ในโอกาสที่กรุงเทพมหานครจะมีอายุครบ 150 ปี ซึ่งตรงกับปี พ.ศ. 2475 ทรงเตรียมการพร้อมทั้งสอบถามความคิดเห็นจากขุนนางชั้นผู้ใหญ่และนักวิชาการต่างประเทศ แต่ที่ประชุมอภิรัฐมนตรีสภาและพระบรมวงศานุวงศ์บางพระองค์ ได้กราบบังคมทูลคัดค้านว่ายังไม่ถึงเวลาอันสมควรที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญ เนื่องจากราษฎรยังไม่มีความพร้อม ยังไม่มีความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยดีพอ จึงทรงเลื่อนการพระราชทานรัฐธรรมนูญออกไป ขณะที่ทรงดำเนินการเตรียมความพร้อมในเรื่องต่าง ๆ ได้มีคณะบุคคลหนึ่งซึ่งเรียกตัวเองว่า “คณะราษฎร” ทำการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 โดยการกระทำดังกล่าวต้องด้วยพระราชประสงค์ของพระองค์ที่ทรงตั้งพระราชหฤทัยไว้แต่แรกแล้ว จึงทรงพระราชทานอำนาจซึ่งแต่เดิมเป็นของพระองค์ให้แก่ปวงชนชาวไทย และนับเป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองของชาติเดียวในโลกที่ไม่มีการเสียเลือดเสียเนื้อ ซึ่งนับเป็นพระมหากษัตริย์คณาธิคุณของพระองค์ท่านที่มีต่อพสกนิกรชาวไทยอย่างหาที่สุดไม่ได้

แต่เมื่อทรงเห็นว่า คณะรัฐบาลในขณะนั้นใช้วิธีการปกครองซึ่งไม่ถูกต้อง ตามหลักการของเสรีภาพในตัวบุคคล และหลักความยุติธรรม พระองค์จึงทรงสละราชสมบัติ เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477 ดังพระราชหัตถเลขา ความตอนหนึ่งว่า “...ข้าพเจ้าไม่สามารถยินยอมให้ผู้ใด คณะใด ใช้วิธีการปกครองอย่างนั้น ในนามของข้าพเจ้าต่อไปได้ ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่สละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิมให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใดโดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาด และโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร..”¹⁰

ในวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 อันเป็นวันครบรอบวันพระบรมราชสมภพ 120 ปี องค์การ UNESCO ได้ถวายราชสดุดีให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นบุคคลสำคัญของโลก โดยยกย่องว่าพระองค์เป็นผู้วางรากฐานประชาธิปไตยในประเทศไทย และทรงมีผลงานดีเด่นด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ และสื่อสารมวลชน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนาประชาธิปไตย

คำว่า “พระมหากษัตริย์” ตามรูปศัพท์แปลว่า “นักรบผู้ยิ่งใหญ่” แต่ในความหมายของคนทั่วไป พระมหากษัตริย์ก็คือ “พระเจ้าแผ่นดิน” มีคำเรียกพระมหากษัตริย์อีกหลายคำ เช่น “พระราชอา” หมายถึง ผู้ซุบซิบจอมจิตใจผู้อื่นไว้ด้วยธรรม “ธรรมราชา” หมายถึงผู้รักษาและปฏิบัติธรรม ทั้งเป็นต้นเหตุแห่งความยุติธรรมทั้งปวง และ “พระเจ้าอยู่หัว” หมายถึง องค์พระประมุข หรือในหลวง เป็นคำเรียกพระเจ้าแผ่นดินด้วยความนับถือ

ตลอดระยะเวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติสืบสันตติวงศ์ตั้งแต่วันที่ 9 มิถุนายน พุทธศักราช 2489 จนถึงปัจจุบัน พระองค์ได้ทรงเล็งเห็นความสำคัญและคุณค่าของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างดี ทรงประสานบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ที่มีมาแต่ดั้งเดิม ทั้งคติ ความเชื่อ วัฒนธรรม โบราณราชประเพณีให้สอดคล้องกับการปกครองสมัยใหม่ในระบอบประชาธิปไตยอย่างกลมกลืน ได้แสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพของกษัตริย์นักประชาธิปไตย โดยการคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนส่วนรวมเป็นสำคัญ ทรงตกเดือนทุกฝ่ายทั้งในเรื่องการดำรงชีวิต และการบริหารประเทศ

พระปฐมบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า **“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”** เป็นพระปฐมบรมราชโองการที่สั้น กระชับ มีความหมายที่ลึกซึ้งและยิ่งใหญ่ แสดงให้เห็นถึงพระราชปณิธานที่จะปฏิบัติพระองค์ ในฐานะประมุขของประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยยึด **“หลักธรรมาธิปไตย”** ในการใช้พระราชอำนาจและปฏิบัติพระราชกรณียกิจและพระจริยาวัตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ภายใต้กรอบของกฎหมาย

ทรงใช้คำว่า **“ครอง”** แทนคำว่า **“ปกครอง”** ซึ่งไม่ได้มีมิติของอำนาจเลยแม้แต่นิดเดียว หากแต่มีมิติของจิตใจความรู้สึกเคารพนับถือ และเหนือสิ่งอื่นใด นั่นคือความรักซึ่งอยู่เหนือการปกครองด้วยซ้ำ เพราะการปกครองไม่ต้องใช้ความรู้สึกหรือความรักก็ได้ แค่ใช้อำนาจอย่างเดียว

พระองค์เป็นศูนย์รวมใจของคนไทยทั้งห้า ทรงเปี่ยมไปด้วยความเมตตา มีพระปัญญาที่แหลมคม ทรงนำแนวคิดตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ ทรงมีความสุขรอบคอบ และหลายต่อหลายครั้ง ทรงมีบทบาทสำคัญในการพระราชทานแนวทางแก้ไขปัญหาวิกฤตบ้านเมือง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงงานเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุข มุ่งหมายให้เกิดความทัดเทียมกระจายประโยชน์ ความเสมอภาค ลดความเหลื่อมล้ำโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่มิใช่เพื่อพระองค์เอง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นหลักการที่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตย

พระองค์ทรงยึดหลัก **“ธรรมาธิปไตย”** ในการใช้พระราชอำนาจและพระราชกรณียกิจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกษัตริย์ ประกอบด้วยหลักธรรม 3 ประการ คือ

1. ทศพิธราชธรรม หรือธรรมะในการปกครองประเทศ ประกอบด้วยหลักธรรม 10 ประการ ดังนี้

1.1 ทาน ได้แก่ การเอาใจใส่ให้ประชาชนได้รับประโยชน์สุข การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่เดือดร้อน และให้การส่งเสริมให้คนกระทำความดี รวมทั้งพระราชทานจตุปัจจัยแก่บรรพชิตผู้ประกอบกิจพระศาสนา

1.2 ศีล ได้แก่ พระมหากษัตริย์จะทรงประพฤติ พระจริยาทั้งทางพระกายและพระวาจา ตามขัตติยราชประเพณี เป็นตัวอย่างที่ดี เป็นที่เคารพนับถือของพสกนิกร ทรงดำรงพระองค์อยู่ในเบญจศีลซึ่งเป็นคุณสมบัติในพระองค์

1.3 จาคะ ได้แก่ การเสียสละความสุขส่วนพระองค์เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

1.4 อาชวระ ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตทั้งต่อพระราชสัมพันธมิตร และพระราชวงศานุวงศ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งปวง และประชาชน

1.5 มัททวะ ได้แก่ ความอ่อนโยน การมีอัธยาศัย ไม่ทรงดื้อดึงด้วยอำนาจ เมื่อมีการถวายคำแนะนำประกอบด้วยเหตุผล ไม่ทรงถือพระองค์ ทรงมีสัมมาคารวะ มีความงามสง่า

1.6 อวิหิงสา ได้แก่ การไม่หลงระเริงอำนาจ ซึ่งพระมหากษัตริย์จะต้องทรงมีพระราชอัธยาศัยด้วยพระมหากรุณา ไม่ทรงปรารถนาก่อความเดือดร้อนแก่ผู้ใด ไม่ทรงเบียดเบียนพระราชวงศานุวงศ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาทและพสกนิกรให้ลำบากด้วยเหตุอันไม่สมควร

1.7 อักโกธะ ได้แก่ การไม่เกรี้ยวกราด โดยพระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอัธยาศัยประกอบด้วยพระเมตตา ไม่ทรงปรารถนาก่อเวรก่อภัยให้แก่ผู้ใดผู้หนึ่ง ไม่ทรงพระพิโรธด้วยเหตุที่ไม่สมควร แม้จะมีเหตุที่ทำให้ทรงพิโรธ ก็จะไม่ทรงระงับให้สงบ และทรงปฏิบัติด้วยพระสติที่รอบคอบ

1.8 อวิโรธนะ ได้แก่ การวางตนให้มีสติตั้งมั่นในธรรม ทั้งยุติธรรม และนิติธรรม โดยยึดประโยชน์สุขและความดีงามของรัฐและราษฎรเป็นที่ตั้ง ไม่มีความเอนเอียงใด ๆ

1.9 ชันติ ได้แก่ การอดทนอดกลั้นต่อความโลภ พระมหากษัตริย์ทรงมีความอดทนอดกลั้นไม่หวั่นไหวต่อความโลภ ความโกรธ และความหลง ทรงมีความอดทนต่อเวทนา ทรงอดทนต่อถ้อยคำที่มีผู้กล่าวขู่ ทรงรักษาพระราชหฤทัย พระวรกาย และพระวาจาให้สงบเรียบร้อย

1.10 ตปะ ได้แก่ การบำเพ็ญความเพียรเพื่อกำจัดความเกียจคร้านและความชั่วพระมหากษัตริย์จะทรงตั้งพระราชหฤทัยกำจัดความเกียจคร้าน และการทำผิดหน้าที่ ทรงตั้งพระราชอุตสาหะปฏิบัติพระราชกรณียกิจเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนให้เป็นไปด้วยดี

2. ราชสังคหะ หรือธรรมเนียมในการทำนุบำรุงราชภรณ์ ประกอบด้วยหลักธรรม 4 ประการดังนี้

2.1 สัสสมณะ ได้แก่ พระปรีชาสามารถในเรื่องการบำรุงพืชพันธุ์ธัญญาหาร ส่งเสริมการเกษตรให้อุดมสมบูรณ์

2.2 ปุริสมณะ ได้แก่ พระปรีชาสามารถในการสงเคราะห์พระราชวงศานุวงศ์และข้าทูลละอองธุลีพระบาท ทั้งฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน โดยทรงยกย่องพระราชทานยศ ฐานันดร ตำแหน่งหน้าที่โดยสมควรแก่สกุลวงศ์ วิทยฐานะ ความสามารถและความชอบในราชการ

2.3 สัมมาปาสะ ได้แก่ พระปรีชาสามารถในการส่งเสริมอาชีพ หรือดำเนินกิจการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดรายได้ และมีให้บังเกิดช่องว่างในสังคมมากจนเกินไป

2.4 วาจาไปยะ ได้แก่ พระปรีชาสามารถในการใช้พระวาจาเตือนสติแก่ผู้ฟัง โดยไม่ทรงเป็นหนายที่จะทรงทักทายถามไถ่ทุกข์สุขของราษฎรทุกระดับชั้น โดยสมควรแก่ฐานะและภาวะ

3. จักรวรรดิวัตร หรือธรรมเนียมในการคุ้มครองป้องกันอาณาประชาราษฎร์ เป็นแนวทางปฏิบัติของพระมหากษัตริย์สำคัญ ๆ เช่น พระมหากษัตริย์จะต้องทรงพิทักษ์ชีวิตและทรัพย์สินสมบัติของประชาชน จะต้องทรงอนุเคราะห์ประชาชนในทุกภาคส่วนโดยฐานานุกรม ทรงแนะนำชักนำให้ประชาชนตั้งอยู่ในกุศลสุจริต ประกอบอาชีพโดยชอบธรรม ทรงพระราชทานทรัพย์แบ่งปันให้ด้วยวิธีอันเหมาะสม สำหรับราษฎรที่ไม่มีทรัพย์พอเลี้ยงชีพโดยสัมมาอาชีพะ จะต้องทรงดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างลึกซึ้ง ด้วยการผูกพระราชไมตรีสมานราชสัมพันธ์มิตรกับกษัตริย์ ประธานาธิบดี และผู้นำของประเทศต่างๆ เพื่อให้ราชอาณาจักรอยู่รอดปลอดภัย และจะต้องทรงส่งเสริมศิลปะและการศึกษา รวมทั้งสุขภาพอนามัย สุขากิจบาล ทรงให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์ ผลิตเปลี่ยนแปลงคนยากจน ตลอดจนการกระทำอันเป็นบุญกุศล เป็นต้น¹²

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติตนให้ตั้งมั่นอยู่ใน หลักธรรมทั้ง 3 ประการ ดังที่ได้กล่าวมา เป็นแบบอย่างให้พสกนิกรในชาติได้น้อมศรัทธาเทิดทูนและเป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจและความสามัคคีของคนในชาติ

ประชาธิปไตยคือประโยชน์สุขของประชาชน

การเป็นพระมหากษัตริย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต่างจากพระมหากษัตริย์ที่เคยรู้จักกันมาแต่ก่อน พระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในการแก้ปัญหาในพื้นที่จริงทั่วทุกภูมิภาค ไม่เว้นแม้แต่ในถิ่นทุรกันดาร โดยมุ่งแก้ปัญหาให้ผู้ด้อยโอกาสได้รู้วิธีทำมาหากิน การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน เป็นใหญ่ แสดงให้เห็นถึงความเป็นกษัตริย์นักประชาธิปไตย ใครจะเชื่อว่าพระราชวังของพระเจ้าแผ่นดินจะมีนาข้าว โรงสีข้าว ยุ้งฉาง บ่อเลี้ยงปลา โรงปุ๋ย กังหันลม โรงเลี้ยงโค โรงผลิตนม โรงงานผลิตน้ำผลไม้ โรงเพาะเห็ดและห้องทดลองต่าง ๆ

ที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้ค้นคว้าทดลองหาวิธีบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่พสกนิกรของพระองค์ คงไม่มีพระราชวังของกษัตริย์พระองค์ใดบนโลก มีสภาพดังเช่นพระราชวังดุสิตแห่งนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเริ่มการทดลองส่วนพระองค์จากการทำนาทดลองในปี พ.ศ. 2504 ปีต่อมา พ.ศ. 2505 ทรงเริ่มเลี้ยงโคนม 6 ตัว จากนั้นโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา ก็ค่อย ๆ ขยายตัวขึ้นโดยมีกลุ่มงานสำคัญ คือ กลุ่มงานเกี่ยวกับข้าว กลุ่มงานเกี่ยวกับนม กลุ่มงานเกี่ยวกับการแปรรูปนม กลุ่มงานเกี่ยวกับการแปรรูปผลไม้ กลุ่มงานเกี่ยวกับงานหัตถกรรม กลุ่มงานเกี่ยวกับการผลิตเชื้อเพลิงและอื่น ๆ

ปัจจุบันการดำเนินการโครงการส่วนพระองค์ แบ่งเป็น 2 แบบ คือ

1. **แบบที่ 1 โครงการที่ไม่ใช่ธุรกิจ** ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยราชการต่างๆ รวมทั้งภาคเอกชน ส่วนใหญ่เป็นโครงการพัฒนาด้านการเกษตร การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

- 1.1 นาข้าวทดลอง
- 1.2 ป่าไม้สาธิต
- 1.3 การเพาะเลี้ยงปลานิล
- 1.4 ห้องปฏิบัติการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ
- 1.5 โครงการหวาย
- 1.6 โครงการทดลองปลูกพืชโดยปราศจากดิน
- 1.7 โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- 1.8 ธนาคารพืชพรรณและธนาคารข้อมูลพันธุกรรมพืช
- 1.9 บ้านพลังงานแสงอาทิตย์
- 1.10 ระบบผลิตน้ำเย็นโดยใช้พลังงานความร้อนจากแก๊ส
- 1.11 ระบบสูบน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์
- 1.12 ระบบผลิตกระแสไฟฟ้าด้วยพลังงานลม

2. **แบบที่ 2 โครงการกึ่งธุรกิจ** ดำเนินการโดยมีการบริหารการเงินครบวงจร ส่วนใหญ่เป็นโครงการที่แปรรูปวัตถุดิบทางการเกษตรเป็นผลิตภัณฑ์จำหน่ายในราคาไม่หวังผลกำไร เพื่อสนับสนุนการบริโภคสินค้าในประเทศ ประกอบด้วย

- 2.1 โรงโคนมสวนจิตรลดา
- 2.2 โรงนมผงสวนดุสิต
- 2.3 โรงสีข้าวตัวอย่าง
- 2.4 โรงบดแก๊ส

- 2.5 โรงน้ำผลไม้
- 2.6 โรงผลิตภัณฑ์อบแห้ง
- 2.7 โรงผลิตแอลกอฮอล์และผลิตภัณฑ์จากแอลกอฮอล์
- 2.8 โรงปุ๋ยอินทรีย์
- 2.9 โรงอาหารปลาและสาหร่ายเกลียวทอง
- 2.10 โรงหล่อเทียนหลวง
- 2.11 โรงเนยแข็งสวนจิตรลดา
- 2.12 โรงเพาะเห็ด
- 2.13 โรงผลิตภัณฑ์น้ำผึ้ง
- 2.14 โรงกระดาษสา
- 2.15 การผลิตแก๊สโซฮอล์และดีเซล
- 2.16 โรงน้ำดื่มสวนจิตรลดา
- 2.17 โรงกระดาษฟกตบชวา
- 2.18 งานหัตถกรรมดิน
- 2.19 โครงการไม้สักเก่า
- 2.20 โครงการนมฟลูออไรด์
- 2.21 การผลิตไบโอดีเซล
- 2.22 งานเกลือปลาและงานบุหงา
- 2.23 งานเครื่องหอมและของชำร่วย
- 2.24 โรงนมยูเอชทีสวนจิตรลดา

นอกจากนี้ยังมีห้องปฏิบัติการที่ใช้ในงานควบคุมคุณภาพผลผลิตที่ได้จากโครงการ อาคารวิจัย และพัฒนาเพื่อวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ

โครงการสวนพระองค์สวนจิตรลดา ดำเนินงานโดยใช้ความรู้ทางวิชาการในการวิจัยและพัฒนา และเน้นการใช้เครื่องมือที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน สามารถผลิตได้เองในประเทศ มีราคาถูก จึงเป็นสถานที่สร้างองค์ความรู้ต้นแบบก่อนถ่ายทอดให้เกษตรกรในท้องถิ่นนำไปปรับใช้ ปัจจุบันยังเป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนของเยาวชนและประชาชนทั่วไปที่สนใจเข้ามาศึกษาดูงานในโครงการต่าง ๆ ปีละหลายหมื่นคน

พระองค์ปรารถนาที่จะเห็นทุกคนมีเสรีภาพ รู้จักเคารพในสิทธิและเสรีภาพซึ่งกันและกัน ทั้งยังเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของคนในชาติ ตลอดจนสร้างความเสมอภาคในระหว่างราษฎรทุกหมู่เหล่า เสมือนเป็นการปลุกจิตสำนึกให้ทุกคนอยู่ร่วมกันในวิถีทางแห่งประชาธิปไตย ดังพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย ในโอกาสขึ้นปีใหม่ วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2518 ความว่า

“...อันแผ่นดินของเรา นี้ถึงจะเป็นที่เกิดที่อาศัยของคนหลายเชื้อชาติ หลายศาสนา แต่เราก็อยู่ร่วมกันโดยปกติราบรื่นมาได้เป็นเวลาช้านาน เพราะเราต่างสมัครสมานกัน อุตส่าห์ช่วยกันสร้างบ้านเมือง สร้างความเจริญ สร้างจิตใจ สร้างแบบแผนที่ดีขึ้นเป็นของเราเองซึ่งแม้มาประเทศก็น่าจะนำไปเป็นแบบฉบับได้ เพราะฉะนั้น ถ้าเราทั้งหลายมีสามัคคี มีเหตุผลอันหนักแน่น และมีความรู้ความเข้าใจอันถูกต้องชัดเจนในสถานการณ์ที่เป็นจริง ต่างคนต่างร่วมมือร่วมความคิดกันในอันที่จะช่วยกันผ่อนคลายปัญหาและสถานการณ์ที่หนักให้เป็นเบา ไม่นำเอาประโยชน์ส่วนน้อยเข้ามาเกี่ยวข้องให้เสียหายถึงประโยชน์ส่วนใหญ่ของชาติบ้านเมือง เชื่อว่าเราสามารถรักษาชาติ ประเทศ และความผาสุกที่เราได้สร้างสมและรักษาสืบต่อกันมาช้านานไว้ได้...”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค การอยู่ร่วมกัน ของคนในชาติไม่ว่าจะเป็นคนนับถือศาสนาใดหรือเชื้อชาติใด ทั้งพยายามประคับประคองให้ทุกคน อยู่ด้วยกันอย่าง ประองคอง อย่าง สมานสามัคคี เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน ตามหลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ความเป็นกษัตริย์นักประชาธิปไตยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสะท้อนให้เห็นเด่นชัดขึ้นถึงพระปรีชาสามารถและพระปรีชาญาณในการช่วยจรรโลงประชาธิปไตย ผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผ่านบทสัมภาษณ์ส่วนหนึ่งของ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ดังนี้

ผู้สัมภาษณ์ : “มองความเป็นพระมหากษัตริย์นักพัฒนาและนักประชาธิปไตยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างไร”

ดร.สุเมธ ฯ : ผมรู้สึกว่สิ่งนี้หลายคนอาจจะมองไม่เห็น หรือมองข้ามไป ในพระราชกรณียกิจต่าง ๆ ที่มี มองแต่ว่าทำไปตามพระราชประสงค์หรือความปรารถนาของพระองค์ท่านแต่พระองค์เดียว ซึ่งความจริงไม่ใช่เลย เชื่อหรือไม่ว่า แม้แต่ชื่อโครงการก็ยังสะท้อนถึงความเป็นนักประชาธิปไตยของพระองค์ โครงการแรก ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น เช่น โครงการหุบกะพง จะอยู่ภายใต้ชื่อ “โครงการตามพระราชประสงค์” และเมื่อปี 2524 ได้ตั้งสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) ซึ่งพระองค์ท่านตรัสว่า ตอนแรกเขาถวายเป็นโครงการตามพระราชประสงค์ ตอนนั้นยังไม่เชี่ยวชาญภาษาไทย พอตอนหลังแม้จะเปลี่ยนมาเป็นโครงการตามพระราชดำริ พระองค์ก็

ยังตรัสว่า “ชื่อแบบนี้เผด็จการมาก ฉันทันเป็นที่ปรึกษาของชาติ ไม่ใช่สิ่งอะไรไปแล้วต้องทำต่อไปนี้ให้เรียกว่าโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” หมายความว่ารับสั่งอะไรไปแล้ว เป็นหน้าที่ของฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะไปสังเคราะห์และดำเนินการ

ผู้สัมภาษณ์ : แสดงว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักเรื่องประชาธิปไตยอยู่ตลอด

ดร.สุเมธ ฯ : ใช่ รู้ใหม่ว่าโครงการตามพระราชดำริ หรือโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น

พระองค์ทรงทำประชาพิจารณ์ทุกโครงการ เชื้อใหม่ ภาพที่พระองค์ประทับนั่งพับเพียบ กลางดิน แล้วมีประชาชนนั่งรายล้อม มีแผนที่แผ่นใหญ่อยู่ในพระหัตถ์ คนที่ไม่รู้อาจจะบอกว่า พระองค์ชอบมีพระราชปฏิสันถารกับประชาชน ชอบสนทนากับชาวบ้าน ซึ่งจริง ๆ แล้ว ไม่ใช่เพียงแค่ปฏิสันถารธรรมดาเท่านั้น แต่เป็นการสอบถามปัญหาจากผู้เกี่ยวข้อง และ พระองค์ทรงคิดแนวทางแก้ปัญหาให้ แล้วถามกลับชาวบ้านว่าเขาพอใจไหม แบบนี้ดีไหม ซึ่งก็ไม่ใช่ว่าประชาชนเขาจะเออออเห็นด้วยไปทั้งหมดนะ ความคิดเห็นแตกต่างกัน เมื่อฝ่ายประชาชนตกลงในแนวพระราชดำริแล้ว พระองค์จะไปปรึกษากับข้าราชการฝ่าย ปฏิบัติตลอดจนฝ่ายนโยบายดูแลงบประมาณ โดยพระองค์จะทรงอธิบายอย่างละเอียดทั้ง ๆ ที่ความจริงแล้วไม่จำเป็นที่พระองค์จะต้องทรงทำอย่างนั้นเลย ทุกคนทุกฝ่ายพร้อมที่จะสนองพระราชดำริอยู่แล้ว นี่คือความเป็นประชาธิปไตยที่มีอยู่ในพระองค์ท่าน คนไทยมองเห็นแต่ ไม่เข้าใจ และไม่พยายามแปล ไม่ศึกษาว่าพระองค์ทรงทำอะไรอยู่ แล้วนำมาเป็นแบบอย่าง

ผู้สัมภาษณ์ : ทำไมพระองค์ท่านถึงยังต้องทรงตรากตรำพระวรกายขนาดนี้

ดร.สุเมธ ฯ : เมื่อ 20 ปีก่อน ที่วังสวนจิตรลดา เย็นวันหนึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จลงทรงงานตามปกติ ประทับนั่งพับเพียบอยู่กับพื้น โดยที่มีการเตรียมพระราชอาสน์ไว้ แต่พระองค์ไม่เคยประทับ เย็นวันนั้นแปลกไป เพราะพระองค์ไม่ทรงงานแต่จ้องไปที่พระราชอาสน์ แล้ว ตรัสว่า “ทำไมในหลวงจะต้องเหนื่อย ทำไมในหลวงต้องแบกงานมากมาย ที่ยังต้องทำอย่างนี้ เพราะประชาชนยังยากจนอยู่ เมื่อเขายากจนก็ขาดเสรีภาพ อิศรภาพ และเมื่อขาดอิสรภาพก็ ไม่เป็นประชาธิปไตย ” ประโยคนี้สรุปสถานการณ์การเมือง เศรษฐกิจและสังคมไว้หมด เพราะความเป็นประชาธิปไตยไม่ได้ดูเฉพาะลายลักษณ์อักษรที่เขียนไว้เท่านั้น แต่ต้องมีสำนึก เป็นประชาธิปไตยทั้งกายและใจ ทรงเน้นเงื่อนไขความเป็นประชาธิปไตยอยู่ที่ **ความพร้อม ความมีอยู่มีกินของประชาชน** ดังนั้น ที่พระองค์ทรงตรากตรำพระวรกายอยู่จนถึงทุกวันนี้ ผมมองว่าไม่เพียงขจัดทุกข์และสร้างความสุขแก่ประชาชน ยังทรงมุ่งหวังเรื่องประชาธิปไตย ด้วย แต่คนไม่พยายามตีความหมายนี้ให้แตก กระทั่งผมได้ยินมากับหูตัวเองจึงต้องนำมาเล่าสู่กันฟัง

ผู้สัมภาษณ์ : กับปรากฏการณ์ที่พระองค์เข้ามาแก้ปัญหาบ้านเมืองด้วยวิถีประชาธิปไตย

ดร.สุเมธ ฯ : พระองค์ทรงยึดหลักความถูกต้อง ทรงเคร่งครัดในทศพิธราชธรรม หลักธรรมาภิบาล (Good governance) ก่อนที่ฝรั่งจะบอกเรื่องนี้กับคนไทยเสียอีก ตลอดเวลา 26 ปี ที่ผมได้รับใช้ใต้เบื้องพระยุคลบาท เห็นมา ตลอดว่าพระองค์ทรงยึดหลัก ต้องถูกต้องทุกอย่าง แม้กระทั่งชาวบ้านและเอกชนถวายเงินโดยเสด็จตามพระราชกุศล ซึ่งบางครั้งเราเห็นว่าเงินนี้อยู่จะเอาไปทำโครงการ พระองค์จะไม่ทรงอนุญาต บอกว่า คนเขาให้ทำบุญอย่างเดียว พระองค์ท่านทรงเคร่งครัดขนาดนั้น เรื่องปัญหาในบ้านเมืองนั้น ผมมองว่า เราเอาอารมณ์เป็นที่ตั้ง แล้วมองข้ามกฎระเบียบ แต่พระองค์จะทรงทำอย่างนั้นไม่ได้ ทุกสิ่งที่ทรงทำไปต้องสามารถอธิบายได้และมีกฎหมายรองรับ

ผู้สัมภาษณ์ : ในช่วงที่ผ่านมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ขยับเข้ามาเคลื่อนไหวประชาธิปไตยอย่างไร

ดร.สุเมธ ฯ : ตามปกติพระองค์ท่านจะไม่เกี่ยวอะไร พระองค์จะทรงรักษาความเป็นกลาง หรือหากหลายคนจะบอกว่าความเป็นกลางไม่มีจริงก็ขอเรียกว่า ทรงดำรงความถูกต้อง หากตราบใดทุกอย่างยังดำเนินการไปได้โดยกลไกที่มีอยู่ จะไม่ทรงเข้าไปยุ่งเกี่ยว แม้แต่โครงการของมูลนิธิ พระองค์ทรงเตือนพวกเราตลอดว่าให้ระวัง อย่าให้ไปซ้ำซ้อนกับงานของรัฐบาลนะ เหมือนสีนามี ในส่วนไหนที่รัฐบาลเข้าไปดูแลแล้ว มูลนิธิก็จะไม่เข้าไปอีก การเกิดอุทกภัยที่ภาคเหนือ หมู่บ้านไหนที่รัฐบาลดูแลมีเจ้าภาพแล้ว เราก็เลยไปจนถึงหมู่บ้านที่ยังไม่มีคนดูแล เราถึงรับมา พระองค์ทรงระวังเรื่องนี้มาก เมื่อครั้งที่ผมเป็นเลขาธิการสภาพัฒน์ และเป็นเลขาธิการ กปร. ด้วย พระองค์จะทรงให้ตรวจสอบอยู่ ตลอดว่าโครงการนี้รัฐบาลทำหรือยัง เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนโดยเด็ดขาด ยึดหลักว่า ไม่ซ้ำซ้อน ไม่แย่งไม่แข่ง แต่จะเป็นทีมเสริมสถาบันพระมหากษัตริย์ของเราในยามวิกฤตก็จะเป็นเหมือนเครื่องมือบางอย่างที่ทำให้ประเทศเดินหน้าไปได้ ผมได้คุยกับชาวต่างประเทศที่เขาเคยมีสถาบันกษัตริย์ แต่ตอนนี้ยกเลิกไปแล้ว หลายคนก็บอกว่าเสียดาย อยากได้กลับคืนมา การเมืองอาจจะมึนงงของมันคือตาม 4 ปี 6 ปี ตามรอบการเลือกตั้ง แต่สถาบันแห่งนี้อยู่กับพวกเรายาวนานตลอดเวลา¹³

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบตะวันตก ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว เป็นรัฐสวัสดิการ ประชาชนส่วนใหญ่อยู่ดีกินดี มีความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน ระบอบประชาธิปไตยในสังคมตะวันตกมุ่งส่งเสริมระบบทุนนิยม วัตถุประสงค์ มุ่งกำไรสูงสุด โดยยึดหลักสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคเป็นที่ตั้ง ขณะที่ประเทศไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมกำลังพัฒนา เป็นสังคมเชิงอุปถัมภ์ อยู่กันแบบพี่แบบน้อง เป็นสังคมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พึ่งพาอาศัยกัน ประชาชนส่วนใหญ่ยังอดอยากยากจน มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน

ปัญหาความไม่สอดคล้องและปัญหาความแตกต่างตรงนี้กระมังที่ทำให้พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงห่วงใย และทรงเตรียมการวางรากฐานในการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการปูพื้นฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้พลสกนิกรของพระองค์เกิดกระบวนการเรียนรู้ให้มากที่สุดเกี่ยวกับระบอบการปกครองแบบใหม่

ผู้เขียนมีความเชื่อว่าระบอบการปกครองประเทศที่ดีอย่างระบอบประชาธิปไตยนั้น คงมิได้มุ่งหวังแค่เพียงให้ประชาชนในประเทศมีสิทธิเสรีภาพ มีความเสมอภาคและมีสิทธิหย่อนบัตรเลือกตั้งเท่านั้น แต่ ระบอบการปกครองที่ดีนั้น ต้องสร้างสังคม ให้เป็นสุข สร้างความอยู่ดีกินดี สร้างโอกาส สร้างอาชีพ สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจคือมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพให้เกิดกับประชาชนส่วนใหญ่ให้ได้เสียก่อน การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยจึงจะดำเนินไปแบบมี และเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

โครงการส่วนพระองค์และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีจำนวนมากถึง 4,350 โครงการ ซึ่งล้วนมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรอย่างยั่งยืนและมุ่งยกระดับ สภาพความเป็นอยู่ของราษฎรผู้ยากไร้ให้มี ชีวิตที่ดีขึ้นสามารถพึ่งพาตนเอง ได้ในทุกภูมิภาคนั้น เป็นการพัฒนาประชาธิปไตยที่ยึดโยงกับประโยชน์สุขของประชาชนอย่างแท้จริง สมดังที่ได้ทรงรับคำสดุดีพระเกียรติคุณจากโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ที่ว่า “...ทรงเป็นทั้งนักวิทยาศาสตร์ นักปรัชญา นักเผยแพร่แนวคิดและนักปฏิบัติที่เป็นตัวอย่างที่ดีที่สุด ทรงเป็นตัวอย่างที่โดดเด่นของผู้นำที่อาจไม่เหมือนใครในโลก แต่สิ่งโลกสามารถเรียนรู้ได้จากพระองค์คือ ความรักและแรงบันดาลใจอันยิ่งใหญ่ในการทำงานทุกอย่าง เพื่อความอยู่ดีมีสุขของพลสกนิกรของพระองค์...”¹⁴ สมกับเป็น 70 ปีแห่งพระราชปณิธาน

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” โดยแท้

เชิงอรรถ

1. ดร .ฤทธิชัย แกมណาค, เอกสารประกอบการสอนรัฐศาสตร์เบื้องต้น, หน้า39
2. ดร .ฤทธิชัย แกมណาค, อ้างแล้ว, เชิงอรรถที่ 1, หน้า 39
3. สำนักงานสภาผู้แทนราษฎร, 2557, การพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย, พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ, หน้า 10
4. ราชบัณฑิตยสถาน,พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน [Online], Available: [Http://dictionary.sanook.com/search/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%98%E0%B8%B4%E0%B8%9B%E0%B9%84%E0%B8%95%E0%B8%A2](http://dictionary.sanook.com/search/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%98%E0%B8%B4%E0%B8%9B%E0%B9%84%E0%B8%95%E0%B8%A2) [16, เมษายน, 2559] (สารสนเทศจาก World Wide Web)
5. พุทธทาสภิกขุ, [Online], Available: [Http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1341069961](http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1341069961) [16, เมษายน, 2559] (สารสนเทศจาก World Wide Web)
6. ดร .ฤทธิชัย แกมណาค, อ้างแล้ว, เชิงอรรถที่ 1, หน้า 40
7. พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) , 2543, กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนไปสู่ประชาธิปไตย โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพฯ, หน้า 3
8. จรุง สุภาพ, [Online], Available: [Http://psiba.blogspot.com/2012/12/3.html](http://psiba.blogspot.com/2012/12/3.html) [16, เมษายน, 2559] (สารสนเทศจาก World Wide Web)
9. รองศาสตราจารย์ วิทยากร เชียงกูร , หลักการของระบอบประชาธิปไตย , [Online], Available: [Https://witayakornclub.wordpress.com/2007/06/26/democratic/](https://witayakornclub.wordpress.com/2007/06/26/democratic/) [16, เมษายน, 2559] (สารสนเทศจากWorld Wide Web)
10. สำเนาพระราชหัตถเลขา รัชกาลที่ 7, พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, เขตพระนคร กรุงเทพฯ
11. ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล, บรรยายพิเศษเรื่อง “พระมหากษัตริย์อันเป็นที่รัก ณ ธนาคารแห่งประเทศไทย”, 16 ธันวาคม 2554
12. วัชรวิไล สาร, พระมหากษัตริย์นักประชาธิปไตย, 2549, **วารสารสถาบันพระปกเกล้า ปี 2549 ฉบับที่ 2** (เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม 2549)
13. ทองนาก ศิริวิเหล่าวงษ์โคตร และภมรศรี ไพบุลย์รวมศิลป์, กษัตริย์นักประชาธิปไตยในมุมมองของ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล, สัมภาษณ์, [Online], Available: [Http://www.parliament.go.th/news/news_detail.php?prid=11957](http://www.parliament.go.th/news/news_detail.php?prid=11957) [16, เมษายน, 2559] (สารสนเทศจากWorld Wide Web)
14. สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2556, 4,350 การทรงงาน เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชน, บริษัท สุขุมวิทมีเดีย มาร์เก็ตติ้ง, กรุงเทพฯ, หน้า 179

บรรณานุกรม

จรรยา สุภาพ, [Online], Available: [Http://psiba.blogspot.com/2012/12/3.html](http://psiba.blogspot.com/2012/12/3.html)
[16, เมษายน, 2559] (สารสนเทศจาก World Wide Web)

ดร. ฤทธิชัย แกมมณาค, เอกสารประกอบการสอนรัฐศาสตร์เบื้องต้น, หน้า 39 – 40
ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล, บรรยายพิเศษเรื่อง “พระมหากษัตริย์อันเป็นที่รัก ณ ธนาคารแห่งประเทศไทย”, 16 ธันวาคม 2554

ดุสิตธานี เมืองจำลองประชาธิปไตย, [Online], Available: [Http://www.siam1.net/read.php?tid=11810#tpc](http://www.siam1.net/read.php?tid=11810#tpc) [16, เมษายน, 2559] (สารสนเทศจาก World Wide Web)

ทองนาก ศิริวิเหล่าวงษ์โคตร และภมรศรี ไพบุลย์รวมศิลป์, กษัตริย์นักประชาธิปไตยในมุมมองของ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล, สัมภาษณ์, [Online], Available: [Http://www.parliament.go.th/news/news_detail.php?prid=11957](http://www.parliament.go.th/news/news_detail.php?prid=11957) [16, เมษายน, 2559] (สารสนเทศจาก World Wide Web)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2543, กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนไปสู่ประชาธิปไตย, โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ, หน้า 3

พุทธทาสภิกขุ, [Online], Available: [Http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1341069961](http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1341069961) [16, เมษายน, 2559] (สารสนเทศจาก World Wide Web)

รองศาสตราจารย์ วิทยากร เชียงกูร, หลักการของระบอบประชาธิปไตย, [Online], Available: [Https://witayakornclub.wordpress.com/2007/06/26/democratic/](https://witayakornclub.wordpress.com/2007/06/26/democratic/) [16, เมษายน, 2559] (สารสนเทศจาก World Wide Web)

ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน [Online], Available: [Http://dictionary.sanook.com/search/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%98%E0%B8%B4%E0%B8%9B%E0%B9%84%E0%B8%95%E0%B8%A2](http://dictionary.sanook.com/search/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%98%E0%B8%B4%E0%B8%9B%E0%B9%84%E0%B8%95%E0%B8%A2)
[16, เมษายน, 2559] (สารสนเทศจาก World Wide Web)

วิชา ไชยสาร, พระมหากษัตริย์นักประชาธิปไตย, 2549, วารสารสถาบันพระปกเกล้า ปี 2549 ฉบับที่ 2 (เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม 2549)

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2556, 4,350 การทรงงาน เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชน, บริษัท สุขุมวิทมีเดีย มาร์เก็ตติ้ง, กรุงเทพฯ, หน้า 179

สำนักงานสภาผู้แทนราษฎร, 2557, การพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย, พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ, หน้า 10

สำเนาพระราชหัตถเลขา รัชกาลที่ 7, พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, เขตพระนคร กรุงเทพฯ